

ANJUMAN | КОНФЕРЕНЦИЯ | CONFERENCES

O'ZBEKISTONDA ILMIY TADQIQOTLAR:

DAVRIY ANJUMANLAR

DAVRIYLIGI: 2018 | 2022

2022
IYUN
№41

CONFERENCES.UZ

Toshkent shahar, Amir
Temur ko'chasi, pr.1, 2-uy.

+998 97 420 88 81

+998 94 404 00 00

www.tadqiqot.uz

www.conferences.uz

**ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ
ТАДҚИҚОТЛАР: ДАВРИЙ
АНЖУМАНЛАР:
21-ҚИСМ**

**НАЦИОНАЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
УЗБЕКИСТАНА: СЕРИЯ
КОНФЕРЕНЦИЙ:
ЧАСТЬ-21**

**NATIONAL RESEARCHES OF
UZBEKISTAN: CONFERENCES
SERIES:
PART-21**

ТОШКЕНТ-2022

УУК 001 (062)
КБК 72я43

“Ўзбекистонда илмий тадқиқотлар: Даврий анжуманлар:” [Тошкент; 2022]

“Ўзбекистонда илмий тадқиқотлар: Даврий анжуманлар:” мавзусидаги республика 41-кўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 30 июнь 2022 йил. - Тошкент: «Tadqiqot», 2022. - 40 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн даврий анжуманлар Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишланган.

Ушбу Республика илмий анжуманлари таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илғор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳтил қилинган конференцияси.

Масъул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1. Ҳуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б., ю.ф.н. Юсувалиева Рахима (Жахон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2. Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна (Фарғона давлат университети)

3. Тарих саҳифаларидаги изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4. Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

5. Давлат бошқаруви

Доцент Шакирова Шоҳида Юсуповна «Тараққиёт стратегияси» маркази муҳаррири

6. Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна (Андижон давлат университети)

7. Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Ҳамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Рахматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Вохидова Мехри Хасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброхимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобохонов Олтибой Раҳмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чариев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Муסיқа ва ҳаёт

Доцент Чариев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқайом Раҳимбердиевич (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманган муҳандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Раҳмонова Доно Қаххоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўктам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг ҳаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулдир.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

КИМЁ ФАНЛАРИ ЮТУҚЛАРИ

1. Ибрагимов Дилшод Ўрозбоевич, Ҳасанов Шодлик Бекпулатович, Абдуллаева Зубайда Шавкатовна	
МАЛАҲИТ ВА АУРИНТРИКАРБОН КИСЛОТА АСОСИДА ПОЛИЯДРОЛИ КОМПЛЕКС БИРИКМА СИНТЕЗ ҚИЛИШ	7
2. Yakubova Durdona Sadullayevna	
KIMYO DARSLARIDA EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISH.....	9

КИМЁ ФАНЛАРИ ЮТУҚЛАРИ

МАЛАХИТ ВА АУРИНТРИКАРБОН КИСЛОТА АСОСИДА ПОЛИЯДРОЛИ КОМПЛЕКС БИРИКМА СИНТЕЗ ҚИЛИШ

Ибрагимов Дилшод Ўрозбоевич

Хоразм Маъмун академияси докторанти

Ҳасанов Шодлик Бекпулатович

Хоразм Маъмун академияси илмий ишлар

бўйича раис ўринбосари

Абдуллаева Зубайда Шавкатовна

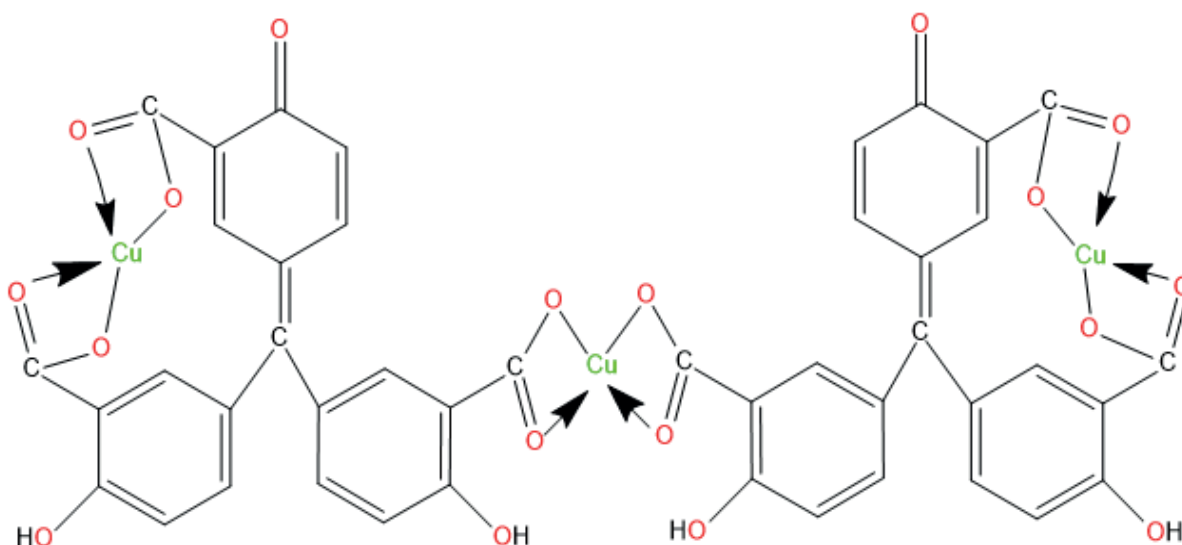
Хоразм Маъмун академияси катта илмий ҳодими

Аннотация: Ауриントрикарбон кислота ва малахит асосида полиядроли комплекс бирикма синтез қилинди. Олинган комплекс бирикма таркибини аниқлаш мақсадида элементлар таҳлили амалга оширилди.

Калит сўзлар: малахит, ауриントрикарбон кислота, полиядроли комплекс бирикма, элементлар таҳлили

Координацион бирикмаларни ўрганиш - уларнинг асосий кимёвий хоссаларини тушунтириш, комплекс ҳосил қилиш, лигандлар ўртасидаги кимёвий боғларни табиатини аниқлаш, замонавий физикавий тадқиқотлардан фойдаланиб координацион бирикмалар иштирокида борадиган жараёнларнинг механизмларини ва координацияга учраган лигандларнинг реакцион қобилиятини ўзгаришини аниқлаш имконини беради. Олинган маълумотлар эса олдиндан белгиланган маълум бир хусусиятли, таркиб ва тузилишли ҳамда бошқа муҳим хоссали янги кимёвий моддаларни мақсадли йўналтирилган ҳолда топиш ва уларни синтез қилиш учун муҳимдир. Айниқса бу тиббиётда қўлланилаётган биологик фаол хусусиятга эга моддалар учун зарурдир. Инсон организмда фаолият кўрсатадиган ферментлар ҳам кимёвий табиати бўйича комплекс бирикмалардир. Металлар билан заҳарланганда, уларни комплекс бирикмалар ҳолатига ўтказиб организмдан чиқариб юбориш йўли билан даволанади [1].

Малахит ва ауриントрикарбон кислота асосида комплекс бирикма синтез қилиш учун қуйидаги усулдан фойдаланилди: дастлаб алюминон ва барий гидроксид эритмалари 2:3 мольнисбатида тегишли массаларда ўзаро аралаштирилди ҳамда аралашма 80° С гача қиздирилди. Бунда алюминоннинг тўқ қизил рангли эритмаси оч қизил рангга ўтди ва аммиак гази ажралиб чиқди. Олинган эритмага H_2SO_4 нинг 0,1 молярли эритмасидан барий ауриントрикарбонат массасига мос нисбатда томчилатиб қуйилди. $BaSO_4$ тузи чўкмага тушди ва эритмадаги чўкма филтрлаб тозаланди. Олинган ауриントрикарбон кислотанинг сарғиш пушти рангли эритмасига малахит қўшилди. Аралашма магнитли аралаштиргичда 1,5 соат давомида 80° С да 800 айланма тезликда аралаштирилди. Тўқ бинафша-қизил рангли эритма олинди ва ҳона ҳароратида 5 кунга қолдирилди. Натижада мис ауриントрикарбонат комплекси ҳосил бўлди.

Синтез қилинган бирикмаларнинг элементлар таҳлили ва микроструктураси Aztec Energy Advanced X-Act (Oxford) instruments маркали электрон сканерловчи микроскопи SEM EVO MA 10 (Zeiss) энергодисперсион рентген спектрометр ёрдамида аниқланди. Моддалар таркибидаги элементлар миқдорини сканерловчи электрон микроскоп (СЭМ) ёрдамида аниқлаш материалларни таҳлил қилиш учун юқори ахборот мазмуни ва олинган тадқиқот натижаларининг ишончлилиги туфайли аниқ илмий-технологик муаммоларни ҳал қилишда кенг қўлланилади [2].

Ҳосил бўлган комплекс бирикмалардаги углерод, кислород ва металлларнинг миқдорларини СЭМ-ЭДА усулида ҳам аниқланди. СЭМ-ЭДА натижасида олинган маълумотлар асосида шундай хулосага келиш мумкинки, лигандлар билан металл ионларининг координацияланиши лигандлар микроструктурасининг ўзгаришига олиб келади, хусусан, уни кўплаб металл чўққилар қайд қилади, бу еса ЭДА томонидан тасдиқланади [3].

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ш.А.Кадирова, З.Ш.Абдуллаева, Ш.Б.Хасанов. Синтез и исследование координационных соединений формиата меди (II) с ацетатами металлов // Universum: Химия и биология: электрон. научн. журн. – 2020. – № 1(67). – С. 36-38.
2. Зеер Г.М., Фоменко О.Ю., Ледяева О.Н. Применение сканирующей электронной микроскопии в решении актуальных проблем материаловедения // Журнал Сибирского федерального университета. – 2009. – Т.2. – №4. – С.287-293.
3. Калмыков К.Б., Дмитриева Н.Е. Сканирующая электронная микроскопия и рентгено-спектральный анализ неорганических материалов. Методическое пособие. Москва, – 2017. – С.54.

KIMYO DARSLARIDA EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISH

Yakubova Durdona Sadullayevna

Xorazm viloyati Shovot tumani

28-son maktabning kimyo fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada kimyo darslarida o'quvchilarga tabiatga nisbatan ehtiyotkorona munosabatda bo'lish kerakligi, ekologik bilimlar berish orqali ekologik madaniyatlarini oshirish zarurligi haqida mulohaza yuritilgan.

Kalit so'zlar: kimyo, ekologiya, ekologik muvozanat, ekologik muammolar, zarar, suv, tabiat, munosabat, madaniyat, ta'lim, salomatlik.

Tabiatni muhofaza qilish-bugungi kunning eng asosiy muammolaridan biridir. Jamiyat va tabiat, inson va atrof muhit o'rtasidagi munosabatlarni ongli ravishda boshqargandagina ekologik muvozanatga erishiladi. Bu munosabatlar mohiyatini o'quvchilar ongiga to'g'ri yetkaza olish, ularning tabiatga bo'lgan munosabatini ongli ravishda amalga oshira bilishga o'rgatish ekologik ta'limning asosiy negizidir. Kimyo darslarida uni amalga oshirishda tabiatning bir butunligi va uning o'zaro aloqadorligiga, inson faoliyati ta'sirida tabiatda sodir bo'ladigan o'zgarishlarga tabiiy resurlardan oqilona foydalanish kabi masalalarga alohida e'tibor beriladi. Buning uchun o'quvchilar ongida yangicha ekologik tafakkurni shakllantirish, bu ishda samarador tashkiliy ishlarni qo'llash milliy tarbiya tizimi oldiga qo'yilgan hayotiy muammolardandir.

Hozirgi vaqtda ekologik muammolar tobora dolzarb bo'lib bormoqda. Insoniyat xavfsiz ekologik rivojlanishni amalga oshirish zaruratiga duch kelmoqda. Buning uchun atrof-muhit, yangi texnologiyalar, hatti-harakatlarning yangi standartlari haqida yangi bilimlar talab etiladi. Bularning barchasini ekologiyani o'rganmasdan tasavvur qilib bo'lmaydi. Ekologik ta'limga bo'lgan ehtiyoj inson hayoti uchun sog'lom muhitni ta'minlash zarurati bilan bog'liq. Kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, atrof-muhitga zarar yetkazadigan odamlar ko'p hollarda yomon niyat bilan emas, balki oddiy savodsizlik tufayli harakat qilishadi. Tabiatga mas'uliyatli munosabatda bo'lgan odamlar uchun murakkab ta'lim tizimida maktab yetakchi o'rinni egallaydi. Tabiatga oid turli xil qarashlar, uning imkoniyatlarini har tomonlama baholash, uning yaxlitligini anglash faqat maktabda shakllanadi.

Ekologik muamolarning turli jihatlarini tadqiq etib, ilmiy izlanishlar olib borayotgan olimlarning ta'kidlashlaricha, hozirgi zamon fanlarining deyarli hammasida ekologik jihatlar bor bo'lgan o'ziga xos muhim muammolar ko'zga tashlanadi. Bu esa o'z navbatida, turli fanlar metodlarining tobora bir-birlariga yaqinlashib, sifat jihatdan yangi xossa va xususiyatlarni o'zida ifodalagan bilimlar tizmasini yuzaga keltiradi. Bu bilimlar ekologik dunyoqarash shakllanib borishining muhim omili bo'lib hisoblanadi.

Kimyo darslarida ekologik ta'lim va tarbiya berishni har bir darsda amalga oshirish mumkin. Bunda har bir darsning mazmunidan kelib chiqqan holda mahalliy materiallardan foydalangan tarzda olib borish maqsadga muvofiqdir. Darslarida dars mavzusiga oid ekologik bilimlar berish orqali o'quvchilarni atrof-muhitga mas'uliyatli munosabatini shakllantirish hozirgi kunning eng dolzarb vazifalaridan biridir. Kimyo darslarida o'quvchilarni mahalliy ekologik vaziyat bilan kengroq tanishtirish, ularni vujudga kelgan keskinlikni bartaraf etishda ishtirok etish istiqbolini ochadi. Kimyo zavodlarning atrof-muhitga chiqaradigan chiqindilari, havoni ifloslantiradigan gazlar va ularning inson salomatligiga, tirik jonzorot va o'simliklar dunyosiga ta'sirini o'rganishga to'g'ri keladi. Kislorod, oltingugurt, azot, fosfor, mineral o'g'itlar to'g'risidagi mavzulari o'tilganda zavodlarning atrof-muhitni ifloslantirayotgan chiqindilari va zaharli gazlarga alohida to'xtalib o'tish kerak.

Kimyoviy mahsulotlarning xalq xo'jaligida qo'llanish darajasi ortib borgan sari havoning har xil sanoat chiqindilari bilan ifloslanishi kuzatilmoqda va bu kishilar salomatligiga salbiy ta'sir qilmoqda. Ibn Sino toza havo insonlar sog'ligiga ijobiy ta'sir etuvchi eng asosiy omillardan biri ekanligini bundan ming yil burun uqtirib o'tgan edi. Shuni ta'kidlash lozimki, atmosfera havosining ortiq darajada ifloslanishiga kimyo sanoatida chiqindisiz ishlab chiqarishni ta'minlaydigan texnologik jarayonlarning yetarli ishlab chiqilmagani ham sabab bo'lmoqda.

Kimyo darslarida 7-sinflarda “Suv va eritmalar” bobini o'tishda suvning ekologik me'yorlari haqidagi ilm o'quvchilarning bilim doirasini kengaytiradi, uning kimyoviy ishlab chiqarishdagi

roli, erituvchi sifatida ishlatilishi, katalizator yutuvchi xususiyatlarini ko'rsatib, uning qiymati, uni asrash kerakligi ham o'quvchilar ongiga singdiriladi.

Jahon sog'liqni saqlash tashkilotlarining ma'luotlariga ko'ra, yer yuzida 1,2 milliard aholi ichimlik suv yetishasligidan qiynalmoqda. Ko'pchilik mamlakatlarda ichimlik suvining ifloslanishi odamlar salomatligiga katta ziyon keltirmoqda. Rivojlangan mamlakatlardagi kasalliklarning 80 foizi ifloslangan suvni ichish tufayli kelib chiqar ekan. Mana shu ma'lumotlarning o'zi ichimlik suvidan oqilona va unumli foydalanish zarurligini umumjahon miqyosida eng muhim muammoga aylanganligi, unga katta e'tibor qaratish lozimligidan dalolat beradi. Suvni asrab-avaylash, uni ifloslanishiga yo'l qo'ymaslik, bekorga isrof qilmaslik, tejab-tergab ishlatish har bir insonning muqaddas burchidir. Buning uchun inson suv haqidagi ekologik bilimga, unga nisbatan munosabat madaniyatiga ega bo'lishi zarur.

Tabiatda keraksiz bo'lgan o'simliklar, keraksiz bo'lgan hayvonlar, hatto D.I. Mendeleyev aytganidek, keraksiz bo'lgan kimyoviy elementlar yo'q. Faqat ulardan noto'g'ri me'yorini bilmay foydalanishgina “yaxshi va yomon” degan iboralarni keltirib chiqargan. "Kislorodning tabiatda aylanishi va ahamiyati" mavzusida ozon qatlamining sayyora hayotidagi roli, ozon tuynugining paydo bo'lishi, oltingugurt oksidi (SO_2 , SO_3) va vodorod sulfidining yutilish muammolari bilan tanishadilar. “Sulfat kislota va uning xossalari” mavzusini o'qitishda o'quvchilar kislotali yomg'irning sabablari va uning o'simlik va hayvonot dunyosiga, inson salomatligiga va ekologiyaga salbiy ta'siri to'g'risida ma'lumot beriladi.

Yuqorida takidlangan ekologik jihatdan olib boriladigan kimyo darslari tabiatga ma'naviy munosabatni shakllantiradi va maktab o'quvchilarining barqaror ijtimoiy-ekologik rivojlanish konsepsiyasini chuqur anglashlariga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. I. Ismatov „Kimyo ta'limi ekologik mazmunning tuzilishi” Xalq ta'limi jurnali N:3, Toshkent. 2005y.
2. D.Rashidova “Kimyo darslarida ekologik me'yorlar” Maktabda kimyo jurnali, N:10. Toshkent. 2011y.
3. С.Н. Николаева Общение с природой начинается с детства. - Пермь, 2010.
4. www.tadqiqot.uz

ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ ТАДКИКОТЛАР: ДАВРИЙ АНЖУМАНЛАР: 21-ҚИСМ

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусахҳиҳ: Файзиев Фаррух Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Эълон қилиш муддати: 30.06.2022

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000